

Андрій УСАТИЙ, Олексій БАШМАНІВСЬКИЙ

ПЕРЕКЛАДИ ПОЕЗІЙ О. ОЛЬЖИЧА

У статті представлено короткі відомості про відомі переклади творів О. Ольжича англійською, німецькою, польською і російською мовами, вказані оригінальні назви творів і назви перекладів цих поетичних текстів зазначеними мовами. У статті також міститься інформація про перекладачів, які долучилися до популяризації творчості О. Ольжича, здійснивши переклад його поезій на європейські мови.

Ключові слова: поетичний переклад, вихідна мова, мова перекладу, еквівалентність перекладу.

Переклад художньої літератури відіграє важливу роль у культурі сучасного світу і є одним із найскладніших типів перекладів, головним завданням якого є передача не тільки словесно-змістового наповнення, а й внутрішнього світу й емоційного стану автора. Такий переклад дає змогу представникам різних культур проводити обмін духовними цінностями. Дослідження перекладу художніх творів, особливо поезії, є одним із найважливіших типів наукових студій у галузі теорії перекладу, лінгвістики й літературної критики. Порівняльне вивчення текстів вихідної мови та мови перекладу може охоплювати різні сторони формальної чи змістової структури текстів.

Проблема досконалого перекладу віршів – це не тільки тема для мовознавчих досліджень, а й та мета, до якої прагнуть літератори-перекладачі. Поетичний текст має передаватися не тільки як складна система звуків, символів та художніх образів, які потрібно донести до читача, а й забезпечити при цьому передачу емоційного наповнення змісту твору. Віршований переклад тексту, як показує досвід, не завжди є адекватним відповідником оригіналу.¹

Порівняльне вивчення текстів мови оригіналу та мови перекладу може стосуватися різних сторін їхньої формальної чи змістової структури, проте основним питанням теорії перекладу поетичного твору залишається аналіз змістових відносин між віршованими текстами і рівень еквівалентності перекладу. Однак у цій статті ми не будемо зупинятися на глибокому аналізі перекладів творів видатного українського поета й археолога Олега Кандиби (О. Ольжича), а спробуємо згадати всіх перекладачів, які долучилися до його скарбниці-творчості й стали провідниками його таланту в інші культури.

Розпочнемо з перекладів на англійську мову, які, відверто зазначимо, не є численними. Насамперед згадаємо перекладача Ватсона Кіткконнелла, який написав 40 книг та 600 статей, а також безліч перекладів із понад 50 мов, із якими він був знайомий. Він народився в Порт-Хоупі, Онтаріо, й отримав блискучу освіту в коледжі Ліндсей, Королівському університеті Торонто, Консерваторії та Лінкольн коледжі в Оксфорді. Пізніше був професором англійської мови в коледжі у Вінніпезі. Ватсон Кіткконнелл перекладав твори українських та ісландських поетів на англійську мову. У співпраці з Ц. Г. Андрусишиним англійською було перекладено й опубліковано у збірнику університету Торонто в 1963 році поезії «Б'є три години на міській вежі...» («The city tower is striking three...»), «Прийшли пурпурні фінікійські дні...» («Phoenician's purple days will now adjourn...»), «Полінезійці» («The Polynesians»),

---

¹ Корунець І. В. Вступ до перекладознавства / І. В. Корунець. – Вінниця: Нова книга, 2008. – 512 с.

«Молитва» (Ігумен встав...)» («A prayer» (The abbot rose...))².

Також до перекладу творів Олега Кандиби долучилася Фейт Елізабет Річ – англійська перекладачка, журналістка, поетеса, яка свого часу перекладала твори з української та білоруської мов на англійську. Вона народилася в англійській сім'ї, навчалася в Оксфордському університеті, і, майже нічого не знаючи про Україну, розпочала ознайомлення англійських читачів із шедеврами української літератури. З-поміж перекладачів поетичного жанру вона найбільше збагатила англійську культуру перекладами українських класиків, зокрема Фейт Елізабет Річ стала відомою перекладачкою поезії О. Ольжича «Вечір» («Evening») ³.

Видатний український учений, філософ, релігієзнавець, психолог і педагог, поет, прозаїк, перекладач, громадський діяч – Шаян Володимир Петрович, будучи організатором і першим Президентом європейської президії Української Вільної Академії Наук (УВАН) у Лондоні, здійснив переклад англійською поезії О. Ольжича «Воно дощем спадає золотим...» («The golden rains fall on your heart in showers...») ⁴.

Німецькою мовою твори О. Ольжича перекладав Володимир Державін – український перекладач і поет, літературознавець, критик, який, перебуваючи в еміграції в німецькому місті Авсбурґ, працював у редакціях україномовних видань, викладав в Українському Вільному Університеті та в Українській Реальній Гімназії міста Авсбурґ. Протягом 1928–1964 рр. написав і видав понад 2000 тисячі друкованих праць літературно-критичного, теоретичного та історико-літературного спрямування в українській та західноєвропейській періодиці, зокрема поетики українського поетичного неокласицизму, здійснював переклади на українську мову поезій античної літератури, а також переклади творів німецьких, французьких та англійських символістів і неокласиків.

В. Державин досліджував структуру процесу перекладу та його результати і дійшов висновку, що неможливо точно відтворити структуру чужої мови, але можна утворити щось подібне, вдало комбінуючи звуковий та граматичний матеріал, що є в рідній мові ⁵, тобто стилізувати. Перекладач працював над поезіями «Einst ziehn wir dem Ingrim entgegen...» («Ми вийдем жорстоке зустріти...»), «Schlafende Venus» («Сонна Венус»), «Sie fällt hernieber, goldene Regenlast...» («Воно дощем спадає золотим...»), «Die Tage steigen und versinken schwer...» («Дні зводяться і падають за кін...»).

Дайджест перекладів польською мовою розпочнемо з праць Тадеуша Голлендера – одного з популяризаторів української літератури серед поляків. Дружба з Михайлом Рудницьким, Святославом Гординським вплинула на його погляди на українську літературу. Він був одним із ідеологів міжнаціонального зближення українців і поляків. Переклади поезій О. Ольжича «Krwawiła ziemia...» («Дванадцять літ кривавилась земля...»), «Minął już złoty wiek, świeże, słońcem suszone dąbrowy...» («Був же вік золотий, свіжі проткані сонцем діброви...») були

² The Ukrainian poets, 1189-1962. Paperback – 1963 by C. H. Kirkconnell, Watson, Andrusyshen (Author) <http://id.loc.gov/authorities/names/n50048579>

³ Українська діаспора: літературні постаті, твори, біобібліографічні відомості / Упорядк. В. А. Просалової. – Донецьк : Східний видавничий дім, 2012. – 516 с.

⁴ Романенчук Б. Володимир Шаян / Б. Романенчук // Азбуковник. Енциклопедія української літератури. – Філадельфія: Київ, 1973. – Т. 2. – С. 254–256.

⁵ Доценко Р. І., Лисенко І. М. Державин Володимир Миколайович // Українська літературна енциклопедія: У 5 т. – К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1990. – Т. 2. – С. 34–35.

опубліковані на сторінках часопису «Сигнали»⁶.

Чеслав Ястржебець-Козловський – польський перекладач, поет, лінгвіст і філософ, будучи другом Ежи Брауна, поцінував українську літературу і, зокрема, творчість О. Ольжича, зробивши переклади його творів: «Akwarium» («Акваріум»), «Prorok» («Nie śnią się lata dzieciące...») («Пророк» («Не сняться літа дитині...»)), «Smok» («Смок»)⁷.

Перекладач Казимир А. Яворський відомий не тільки своєю літературною діяльністю, а й дивовижною багатогранністю: він – учитель, медик, військовий, філософ, критик. Нас зацікавили його переклади творів О. Ольжича – «I dni, i noce – Ale kiedy ju ż» («І дні і ночі. – Та ж коли, коли»), «Ileż słońca wkóło się śoieli...» («Скільки сонця ллється на землю...»), «Powrót» («Поворот»), «Wczoraj za nami zostały mżyste, mroczne bory...» («Вчора лишились за нами у мряці ліси...»)⁸.

Поет Юзеф Лободовський був одним із небагатьох поетів міжвоєнного періоду, який намагався поновити зв'язок польської поезії з традиціями української школи романтизму. Він також відомий небагатьма перекладами з української мови, у яких, проте, він звернув увагу й на творчий доробок О. Ольжича і зробив переклад його праць польською: «Stały w słońcu dąbrowy – wiek złoty, spokojem siężagny...» («Був же рік золотий, свіжі проткані сонцем діброви...»)⁹.

Популярний критик літератури, автор багатьох ліричних творів, відомий житель Любліна, редактор кількох літературних та дитячих журналів, працівник польського радіо – Юзеф Чехович – переклав такі твори О. Ольжича: «Doliny chyłą się i lgną do naszych nóg...» («Долини падають і туляться до ніг...»), «Modlitwa» («Молитва»), «Wizja» («Візія»)¹⁰.

Російською мовою переклади творів О. Ольжича здійснював Ігор Качуровський – поет, прозаїк, публіцист, літературознавець, доктор філософії, педагог, засновник об'єднання українських письменників в еміграції «Слово», член спілки аргентинських письменників і спілки письменників України. Для нас цікавими були його переклади «Муки святої Катерини» («Муки святої Катерини»), «Галька» («Рінь»), «Змей» («Змій»)¹¹.

Список перекладачів поезій О. Ольжича можна продовжувати, і ставити крапку в цьому дослідженні не доцільно, тому що переклади здійснюються постійно, і багатьох авторів, на жаль, ми не зазначили в цій розвідці. Проте ми можемо зробити певні висновки, зокрема, про те, що приваблювало перекладачів у творчості О. Ольжича. А це: своєрідний стиль поета, просякнутий ідеєю ясного й прозорого викладу класичної, або ж традиційної форми, мова віршів О. Ольжича, яка характеризується образністю, експресивністю, енергійністю, а

⁶ J. Chwastyk-Kowalczyk, [Tadeusz Hollender – enfant terrible de Léopol](#), „Respectus Philologicus“, 12(17), 2007, s. 73.

⁷ Українська діаспора: літературні постаті, твори, біобібліографічні відомості / Упорядк. В. А. Просалової. – Донецьк : Східний видавничий дім, 2012. – 516 с. (с. 292)

⁸ Kazimierz Andrzej Jaworski, Przekłady poezji ukraińskiej, białoruskiej i narodów kaukaskich. Redaktor tomu Michał Lesiów. Lublin, Wydawn. Lubelskie, 1972, str. 147.

⁹ Рубльов О. С. Лободовський Юзеф // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. – К. : Наук. думка, 2009. – Т. 6 : Ла – Мі. – С. 252. (с. 124)

¹⁰ Українська діаспора: літературні постаті, твори, біобібліографічні відомості / Упорядк. В. А. Просалової. – Донецьк : Східний видавничий дім, 2012. – 516 с. (с. 151)

¹¹ Череватенко Л. Ігор Качуровський як перекладач / Л. Череватенко // Сучасність. – 2004. – № 9. – С. 258-264

також створені автором монументальні образи, які характеризуються цілісністю духовного стрижня українського народу.

А. Л. Баишмановский, А. В. Усатый «Переводы поэзий О. Ольжича»

В статье представлены краткие сведения об известных переводах произведений О. Ольжича на английском, немецком, польском и русском языках, указаны названия оригинальных произведений и названия переводов этих поэтических текстов на соответствующих языках. В статье также содержится информация о переводчиках, которые способствовали популяризации творчества О. Ольжича, осуществив перевод его стихов на европейские языки.

Ключевые слова: поэтический перевод, исходный язык, язык перевода, эквивалентность перевода.

O. L. Bashmanivskyy, A. V. Usatij «Translations of O. Olzhych's poems»

Translation of literary works, including poetry, is one of the urgent scientific problems in the general theory of translation, linguistics and literary criticism. The translation of poetry texts very often may require such a profound interpretation of the text, turning the interpreter into a co-author of the text next to the author of the original language version. O. Olzhych is an interesting and complicated for us, first and foremost, the philosophical orientation of each poetry, a deep and delicate figure, which, when at least slightly carelessly affected by an unsuccessful judgment, a superficial explanation, is blurred into a spot. The article presents brief information on famous translations of works by O. Olzhych, including English – Watson Kitkonnell, G. Andrusishin, Vera Rich, Shayan W; German – V. Derzhavyn, Polish – Tadeusz Hollender, Cheslav Yastrzhebets-Kozlovskyy, Kazimir A. Yavorsky, Josef Lobodovsky, and in Russian – Igor Kachurovskyy. The problem of perfect translation of poetry is not only a topic for linguistic research, but also the goal to which literary translators seek. During the study, the elements that attracted translators to the work of Oleg Kandiba were established. And this is a peculiar style of the poet, imbued with the idea of a clear and transparent presentation of the classical or traditional form, the poem by O. Olzhych, which is characterized by imagery, expressiveness, vigor, created by the author monumental images that are characterized by the integrity of the spiritual core of the Ukrainian people. Olzhych created his own individual poetic style.

Keywords: poetic translation, the original language, language translation, translation equivalence.